

5. Наумов О. Б. Розвиток текстильної промисловості та її сировинної бази / О. Б. Наумов. – Херсон : Олди-плюс, 2004. – 396 с.
6. Гришова І. Ю. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку підприємств / І. Ю. Гришова, М. Ю. Щербата, В. В. Гришов // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 3 (3). – С. 17–27.
7. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми / за ред. д. е. н. М. М. Якубовського. – К. : НДЕІ Міністерства економіки України, 2005. – 410 с.
8. Павловський М. Макроекономіка перехідного періоду. Український контекст / М. Павловський. – К. : Техніка, 1999. – 336 с.
9. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / за ред. В. М. Гейця. – К. : Логос, 1999. – 500 с.
10. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики : монографія. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 248 с.
11. Портер Е. Майкл. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / Майкл Е. Портер; Пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.
12. Трушенко О. М. Конкурентоспроможність країни в умовах економічної глобалізації / О. М. Трушенко // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2010. – № 1. – С. 96–102.
13. Гришова І. Ю. Роль консюмеризму в соціально-економічних процесах / І. Ю. Гришова, Т. Л. Шестаковська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – С. 75–82.
14. Гришова І. Ю. Інвестування стратегій інноваційного розвитку суб'єктів аграрної сфери України / І. Ю. Гришова, С. С. Стоянова-Коваль // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2016 – № 4 (68). – С. 12–16.
15. Ніколюк О. В. Організаційно-інституційні імперативи політики регулювання агробізнесу в контексті забезпечення його соціально-економічного захисту / О. В. Ніколюк // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2016 – № 8 (69). – С. 124–130.
16. Ніколюк О. В. Удосконалення державного регулювання соціально-економічного захисту агробізнесу України / О. В. Ніколюк // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2015 – № 12 (66). – С. 124–130.

** Наумов Олександр Борисович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу Херсонського національного технічного університету.*

** Стоянова-Коваль Світлана Савівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Одеського державного аграрного університету.*

Стаття надійшла до редакції 27 листопада 2017 р.

УДК 339.9.012:332.122

Лариса Наумова *
Віра Фомішина *

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ГОСПОДАРСТВА ХЕРСОНСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті досліджено особливості, сильні та слабкі сторони господарства Херсонської області. Розглянуто проблеми та перспективи розвитку міжнародних економічних зв'язків підприємств регіону. Запропоновано систему заходів щодо стимулювання міжнародних економічних зв'язків господарства Херсонської області.

Ключові слова: міжнародні економічні зв'язки, господарство регіону, стратегічні перспективи, механізми стимулювання, інституційне регулювання.

Наумова Л. Н., Фомишина В. Н. Стратегические императивы развития международных экономических связей хозяйства Херсонского региона.

В статье исследованы особенности, сильные и слабые стороны хозяйства Херсонской области. Рассмотрены проблемы и перспективы развития международных экономических связей предприятий региона. Предложена система мер по стимулированию международных экономических связей хозяйства Херсонской области.

Ключевые слова: международные экономические связи, хозяйство региона, стратегические перспективы, механизмы стимулирования, институциональное регулирование.

Naumova L. M., Fomishina V. M. Strategic imperatives of development of international economic relations of Kherson region economy.

In the article the peculiarities, strengths and weaknesses of the economy of Kherson region are investigated. The problems and prospects of development of international economic relations of enterprises of the region are considered. The system of measures for stimulation of international economic relations of the economy of Kherson region is offered.

Keywords: international economic relations, economy of the region, strategic perspectives, mechanisms of stimulation, institutional regulation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку соціально-економічної системи України особливого значення набуває проблема інтеграції національного та регіонального господарства до світового економічного простору. На цьому шляху одним із найважливіших завдань є адаптація інституційних механізмів регулювання розвитку господарства до умов міжнародної економічної інтеграції. Курс на активізацію зовнішніх зв'язків економічних суб'єктів України всебічно підтримується з боку держави. З одного боку, стратегічним завданням є нарощування зовнішньоторговельного обороту, підвищення експорту товарів та забезпечення позитивного сальдо. З іншого боку, українська економіка вимагає залучення іноземного капіталу для оновлення виробничої бази підприємств, впровадження нових технологій [1, с. 38].

За роки незалежності в Україні на державному рівні було здійснено ряд важливих заходів щодо активізації міжнародних економічних відносин та лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, розширення прав підприємств і організацій у цій сфері. Міжнародні економічні зв'язки є не тільки складовою господарської діяльності виробничо-господарських систем різних рівнів, але й фактором зростання економіки країни та регіонів, що сприяє інтенсифікації розвитку інтеграційних процесів на міждержавному рівні [2, с. 90].

Зростання ролі регіонів у соціально-економічному розвитку України, децентралізація загальних функцій управління економікою обумовлюють посилення відповідальності регіонів за стан та розвиток розташованого на їх території економічного потенціалу. Завданням регіональних органів влади є створення соціально-економічних умов для розвитку всіх сфер економіки, видів діяльності та підприємств, незалежно від форм власності. Отже, актуальним науковим завданням є дослідження проблем стимулювання міжнародних економічних відносин на регіональному рівні і розробка відповідних заходів.

Аналіз досліджень і публікацій. Різним аспектам та напрямкам розвитку міжнародних економічних відносин присвячені роботи відомих вчених [1–11]. Науковими дослідженнями охоплено більшість питань, що стосуються розвитку міжнародних економічних відносин та зовнішньоекономічної діяльності підприємств і організацій України, але вивчення проблеми не можна вважати всебічним. Недостатньо опрацьованими залишаються питання формування комплексного підходу до створення інституційних механізмів стимулювання міжнародних економічних зв'язків на регіональному рівні.

Метою статті є дослідження теоретичних та прикладних засад стимулювання розвитку міжнародних економічних зв'язків господарства Херсонської області.

Виклад основного матеріалу. Україна є однією з найбільших за територією європейських держав із розвинутим економічним, науково-технічним та інтелектуальним потенціалом. Територією країни проходять чотири міжнародні транспортні коридори. Існує мережа морських портів, через які здійснюється майже чверть зовнішньоекономічних операцій.

В останні роки, у зв'язку із політико-економічними конфліктами, спостерігається нестабільність у динаміці зовнішньоекономічного обороту [6]. Так, у 2016 р. обсяг експорту товарів та послуг України становив 44885,4 млн. дол. США, імпорту – 44548,1 млн. дол. Порівняно із 2015 р. експорт скоротився на 4,1 %, імпорт збільшився на 3,7 %. Позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу становило 337,3 млн. дол. (у 2015 р. позитивне – 3828,2 млн. дол.). Зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами із 226 країн світу. Основними партнерами України залишаються Російська Федерація, Білорусь, Китай, Польща, США, Німеччина, Італія, Франція.

Обсяг експортно-імпортних операцій за регіонами України свідчить, що за показниками активності міжнародних економічних зв'язків провідне місце займають промислово розвинені регіони – Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська області та м. Київ.

Херсонська область займає передостаннє місце за експортом та імпортом товарів у 2016 р., випереджаючи лише Чернівецьку область [6].

У 2016 р. обсяг експорту товарів та послуг із Херсонської області становив 246567 тис. дол. США, що на 3 % більше ніж у 2015 р., обсяг імпорту – 167881,8 тис. дол. США (на 18 % більше ніж у попередньому році). Сальдо зовнішньої торгівлі становило 78685,2 тис. дол. США.

Зовнішньоторговельні операції із товарами здійснювали 211 підприємств області з партнерами 45 країн світу.

Значна частка експорту припадала на поставки продуктів рослинного походження – 39,3 %, готові харчові продукти – 16 %, недорогоцінні метали та вироби з них – 13 % [7].

В імпорті товарів переважають машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 24,4 %, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 19,7 %, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 10,7 %.

Ділова активність підприємств області у сфері міжнародної економіки постійно зростає, однак подальший розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств регіону вимагає відповідної державної підтримки.

Активізація міжнародних економічних зв'язків господарства Херсонщини є важливим стратегічним завданням розвитку економіки регіону та країни в цілому. У вирішенні цієї проблеми мають взяти участь органи регіональної влади з метою забезпечення сприятливих умов для експортерів та захисту внутрішнього ринку від небажаної конкуренції. Дії регіональної влади мають спиратися на ретельно розроблену та обґрунтовану стратегію розвитку міжнародних економічних зв'язків.

Для прийняття рішення щодо вибору напрямків розвитку міжнародних економічних зв'язків господарства регіону доцільно спиратися на експертні методи, зокрема матрицю «якісного» стратегічного аналізу, яка дозволяє надати найбільш загальну оцінку стану економічної системи і обрати прийнятну стратегію.

Використовуючи інструментарій *SWOT*-аналізу, можна визначити стратегічні пріоритети розвитку міжнародних економічних зв'язків господарства Херсонської області:

Сильними сторонами області є:

1. Вигідне геополітичне розташування. Традиційно до сильних сторін регіону відносять те, що територією області проходять важливі транспортні шляхи з Європи в Азію та у зворотному напрямку. Втім, військово-політичні конфлікти останніх років значно ускладнили функціонування цих коридорів.

2. Область має розвинений транспортно-дорожній комплекс. Наявність міжнародних автотранспортних магістралей, морських портів (м. Херсон, м. Скадовськ), річкового порту (м. Херсон) складають потужний резерв розвитку. Можливість цілорічного судноплавства забезпечує привабливість регіону як транспортного центру на півдні України.

3. Сприятливі природно-кліматичні умови. Херсонщина має унікальні рекреаційні ресурси. Наявність виходу до Чорного та Азовського морів, історичні місця і пам'ятники, біосферний заповідник «Асканія-Нова», придніпровські плавні надають широкі можливості для розвитку туризму, рекреації та оздоровлення.

4. Наявність підприємств, що належать до основних галузей господарського комплексу. Господарство області має аграрно-індустріальний характер. Причому на фоні занепаду промисловості все більшу роль в економіці області відіграє агросфера. Домінуючу роль за своїм значенням має зернове виробництво. До особливостей аграрного виробництва області можна також віднести наявність поширеної меліоративної системи. Спостерігається розвиток харчової промисловості та переробки аграрної продукції.

5. Промислові підприємства області належать до високотехнологічних галузей. Існують підприємства суднобудування, машинобудування та інших галузей, продукція яких має значний потенціал попиту на внутрішньому та міжнародних ринках. Наявність потужної наукової бази дозволяє удосконалювати виробничі технології й організацію діяльності підприємств [8, с. 29–30].

До слабких сторін слід віднести:

1. Політичну та економічну нестабільність.
2. Нестабільність та невизначеність нормативно-правової бази, відсутність фінансових та податкових стимулів, різкі та непередбачувані зміни в податковій політиці.
3. Відсутність чіткого ефективного механізму державної підтримки міжнародної економічної активності.
4. Перевагу сировини у структурі експорту.
5. Слабку методичну та нормативну базу обґрунтування пропозицій щодо міжнародного співробітництва.
6. Недостатній рівень надходження іноземних інвестицій, низьку інвестиційну привабливість.

Можливості розвитку:

1. Існує резерв і можливість залучення іноземних інвестицій у галузі економіки області, зокрема, у харчову промисловість і агросферу.
2. Підприємства області мають сталі технологічні зв'язки із підприємствами інших країн, що є передумовою розширення економічних зв'язків та міжгалузевої інтеграції.
3. Оптимізація структури зовнішньоекономічних операцій у напрямку збільшення експорту, підвищення частки готових виробів у експорті товарів.
4. Розширення асортименту та підвищення якості послуг підприємств інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.
5. Створення спільних підприємств, виробничих та фінансових об'єднань різних організаційно-правових форм.
6. Розвиток транспортної інфраструктури, залучення транзитних вантажопотоків.

Загрози:

1. Загострення політичної ситуації (область територіально безпосередньо граничить із Кримом).
2. Погіршення фінансово-економічного стану підприємств області.
3. Погіршення інвестиційного клімату регіону, економічної або екологічної ситуації.
4. Посилення залежності підприємств області від іноземних партнерів, зокрема, від постачання давальницької сировини.
5. Посилення сировинної спрямованості господарства області.

При обґрунтуванні стратегічних напрямків розвитку міжнародних економічних зв'язків господарства Херсонської області та виборі засобів державної підтримки слід враховувати специфічні особливості господарства регіону. До факторів, що стосуються специфіки регіону, слід віднести:

- нерозвиненість ринкової інфраструктури, і, як наслідок, дефіцит достовірної комерційної, юридичної та ринкової інформації;
- відсутність чітко визначених пріоритетних галузей, несистемність та відсутність координації зовнішньоекономічної діяльності;

- відсутність ефективної співпраці суб'єктів підприємницької діяльності з органами влади. З цієї причини регіональні та місцеві органи влади не отримують оперативної інформації про результати діяльності підприємств, здійснювані проекти, а отже, не мають можливості контролювати та сприяти розвитку міжнародних економічних відносин;

- низька правова і підприємницька культура, порушення умов договорів;
- високий рівень витрат на виробництво та реалізацію продукції, енергоємність виробничих процесів, що веде до зниження конкурентоспроможності;
- спад інноваційної активності, що веде до зниження виробництва високотехнологічних конкурентоспроможних видів продукції.

Активізація міжнародних економічних зв'язків є найважливішою передумовою стабілізації й економічного зростання всього господарського механізму області. Тому головною метою регіональної влади має стати створення сприятливих правових, економічних, організаційних і соціальних умов для забезпечення сталого розвитку міжнародних економічних зв'язків та зовнішньоекономічної діяльності підприємств та організацій економічної та соціальної сфери регіону.

Для вирішення завдань розвитку міжнародних економічних зв'язків слід сформуванню систему цілей розвитку з точки зору інтересів регіону. Стратегічними цілями розвитку є наступні. Вищою ціллю є забезпечення соціально-економічного розвитку та покращення якості життя населення регіону. Орієнтиром при цьому мають бути не норми споживання і не платоспроможний попит, а реальні потреби.

Короткострокові цілі розвитку можна сформулювати наступним чином:

- стабілізація економіки регіону і нарощування виробництва продукції;
- досягнення повнішого використання існуючих виробничих потужностей та трудових ресурсів;

- поступове технічне переозброєння і реконструкція виробництва;
- активізація діяльності підприємств щодо виробництва продукції на експорт та продукції, що здатна замінити імпортну.

Пріоритетами розвитку господарства Херсонської області, що визначають напрямки активізації міжнародних економічних зв'язків, є:

- виробництво конкурентоспроможної продукції машинобудування, зокрема, машин, обладнання та комплектуючих;
- розвиток аграрного виробництва, зокрема, зернових, баштанних та інших культур. Актуальною проблемою, яка потребує вирішення, є відродження скотарства;
- розвиток харчової промисловості та переробки аграрної продукції. Потреби розвитку міжнародних економічних зв'язків вимагають розширення асортименту вироблюваної продукції, підвищення її конкурентоспроможності на зовнішньому ринку;
- розвиток ринкової інфраструктури, зокрема, транспортних послуг, інформаційних мереж, консалтингової діяльності;
- розвиток туристично-рекреаційної сфери, рекреаційних територій, розбудова сервісу.

Підтримка міжнародних економічних зв'язків має стати органічною складовою регіонального економічного механізму. Стимулювання міжнародних економічних зв'язків має здійснюватися за наступними напрямками:

- підтримка кадрової складової зовнішньоекономічної діяльності;
- забезпечення доступу до інформаційних мереж загального користування або формування регіональних і міжрегіональних систем бізнес-інформації;
- створення сприятливих умов розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств і організацій;
- сприяння залученню іноземних інвестицій в економіку області, створення вільних економічних зон, технопарків та інших трансферних фірм;
- створення системи аналізу та прогнозування міжнародної економічної активності підприємств області;
- поширення позитивного закордонного досвіду, участь у спільних міждержавних проектах на взаємовигідних умовах.

Херсонська область має сприятливі умови для розвитку міжнародних відносин, тому регіональна зовнішньоекономічна політика має здійснюватися через:

- розширення інформаційно-рекламної роботи щодо розповсюдження відомостей про зовнішньоторговельний потенціал регіону;

- налагодження взаємодії з міжнародними бізнес-організаціями;

- розробку регіональної програми консалтингової допомоги місцевим підприємствам з питань утворення спільних підприємств та реалізації продукції на зовнішньому ринку, підготовку бізнес-планів за міжнародними стандартами.

Стимулюючий вплив влади на розвиток міжнародних економічних зв'язків господарства Херсонської області має здійснюватися у рамках регіональної програми за етапами.

На першому етапі стратегічною метою має стати забезпечення довіри іноземних партнерів та інвесторів до підприємств регіону та органів державного управління. Необхідно активізувати пропагандистську діяльність, рекламу суб'єктів господарського комплексу регіону на зарубіжних ринках як потенційних контрагентів у зовнішньоекономічних операціях, прискорити темпи налагодження зовнішніх зв'язків.

На другому етапі необхідно забезпечити конкурентоспроможність підприємств регіону на внутрішньому та іноземних ринках.

На третьому етапі слід забезпечити системність здійснення зовнішньоекономічних операцій, узгодити географічні напрямки та номенклатуру товарів з інтересами регіону та держави.

Висновок. Стимулювання міжнародних економічних зв'язків є об'єктивною необхідністю для економічного росту господарства Херсонської області. Для успішної реалізації програми розвитку необхідно усвідомити важливість та складність завдань. Спільна робота місцевих органів влади з Верховною Радою та Урядом України забезпечить результативність реалізації розвитку міжнародних економічних зв'язків регіону. В результаті реалізації запропонованих заходів в області можливе створення передумов виведення міжнародних економічних зв'язків та зовнішньоекономічної діяльності на траєкторію сталого зростання. Подальші дослідження необхідно спрямовувати на остаточне доопрацювання програми стимулювання міжнародних економічних зв'язків, створення системи моніторингу за виконанням заходів програми та корегування завдань відповідно до змін в економіці області.

Список використаних джерел:

1. Гришова І. Ю. Економіко-політичні конфлікти на сучасному етапі [Текст] / І. Ю. Гришова, О. Б. Наумов, О. О. Давидюк // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 2. – С. 36–49.

2. Жилияев І. Б. Інституційні детермінанти й стратегічні напрямки економічного розвитку національного господарства / І. Б. Жилияев, О. Б. Наумов, Л. М. Наумова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 5. – С. 89–95.

3. Безчасний Л. Тенденції на світовому ринку капіталів та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні / Л. Безчасний, С. Онишко // Економіка України. – 2001. – С. 4–12.

4. Кваша С. М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і тактика : Монографія / С. М. Кваша. – К. : ЗАТ «Ніч лава», 2000. – 252 с.

5. Мазаракі А. А. Причорноморський регіон України в економічному просторі Чорноморського економічного співробітництва / А. А. Мазаракі, Є. М. Воронова // Экономические инновации. – Выпуск 10: Тенденции глобализации и регионализации социально-экономического развития (экономические трансформации, экономика и экология). Сборник научных работ. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2001. – С. 11–14.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Офіційний сайт Херсонської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.kherson.ua>

8. Наумов О. Концепція регіональної інвестиційної програми Херсонської області / О. Наумов, І. Бігун // Економіка України. – 2004. – № 2. – С. 28–33.

9. Наумов О. Б. Стратегічні вектори державного регулювання агропромислового виробництва: інструменти та методи консолідації ресурсів розвитку / О. Б. Наумов, Л. М. Наумова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 4. – С. 93–100.

10. Gryshova I. Competitive position stability of agricultural sector of Ukraine at internal and external markets / I. Ю. Гришова, О. В. Митяй, В. В. Кужель // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 3(177) – С. 66–73.

11. Gryshova I. Modern Technologies in Public Administration Management: A Comparison of Estonia, India and United Kingdom / Gryshova, I.; Strielkowski, W.; Kalyugina, S. // Administrative si Management Public. – 2017. – (28). – P. 174–185.

** Наумова Лариса Миколаївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри зовнішньоекономічної діяльності Херсонського національного технічного університету.*

** Фомішина Віра Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри зовнішньоекономічної діяльності Херсонського національного технічного університету.*

Стаття надійшла до редакції 15 листопада 2017 р.

УДК 336.648 : 332

Анна Павлова *

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В ТІНЬОВИХ СХЕМАХ

Стаття присвячена дослідженню економіко-організаційних передумов використання фінансового лізингу у тіньових схемах. На підставі проведеного аналізу спрогнозовано подальші тенденції використання фінансового лізингу в тіньових схемах. Подано пропозиції з детінізації лізингових операцій та оздоровлення конкурентного середовища економіки України.

Ключові слова: фінансовий лізинг, офшори, оптимізація оподаткування.

Павлова А. Н. Экономические предпосылки использования финансового лизинга в теневых схемах.

Статья посвящена исследованию экономико-организационных предпосылок использования финансового лизинга в теневых схемах. На основании проведенного анализа спрогнозированы дальнейшие тенденции использования финансового лизинга в теневых схемах. Представлены предложения по детенизации лизинговых операций и оздоровления конкурентной среды экономики Украины.

Ключевые слова: финансовый лизинг, офшоры, оптимизация налогообложения.

Pavlova A. M. The economic preconditions for using financial leasing in shadow schemes.

The article is devoted to the study of the economic and organizational prerequisites for the use of financial leasing in shadow schemes. Based on the analysis carried out, further trends in the use of financial leasing in shadow schemes have been predicted. Proposals on the detenization of leasing operations and the improvement of the competitive environment of the Ukrainian economy are presented. Keywords: financial leasing, offshore, optimization of taxation.

Підвищення мобільності капіталу сприяє активному освоєнню вітчизняним бізнесом нових інструментів оптимізації податкових зобов'язань. Інтегруючись у глобальні фінансові ринки, національні компанії освоюють техніки міжнародної структуризації бізнес-процесів